KUOPION HIIPPAKUNNAN PIISPA

Lausunto eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle 2.6.2017

Tulevaisuusvaliokunta on pyytänyt minulta lausuntoa aiheesta, "miten hyvinvointiyhteiskunnan muutokseen tulisi suhtautua? Esimerkiksi luottamusyhteiskunnan arvot ja asenteet, oikeudet ja velvollisuudet, yhtenäisyyden mureneminen ja vastakkainasettelut." (sihteeri Arja Laukkasen sähköposti 18.5.2017). Kiitän nöyrästi tästä mahdollisuudesta. Aihe on hyvin laaja ja aika rajallinen. Joudun rajamaan ankarasti. Kiinnitän huomiota kolmeen asiaan.

*****

Ensiksi huono-osaisuudesta. Tietoa huono-osaisuudesta voidaan saada erityisesti tutkimustiedon ja toisaalta kokemustiedon välityksellä. *Tutkimusten* mukaan pääosa suomalaisista voi hyvin, erilaisia ongelmia on noin 15 % kansalaisista ja puolet tästä ryhmästä on erityisen vaikeassa tilanteessa. Tässä ryhmässä ongelmat hyvin usein sekä kasautuvat samoille ihmisille että periytyvät vanhemmalta lapselle. Nyrkkisääntönä voidaan pitää, että 20 % toimeentulotuen tarpeesta olevista ihmisistä synnyttää 80 % menoista. Tämän tutkimustiedon vahvistavat omalla *kokemuksellaan* ne sadat diakoniatyön ammattilaiset, jotka toimivat huono-osaisten parissa esimerkiksi oman hiippakuntani seurakunnissa.

Erilaisia tuen tarpeita on hyvin paljon, niin paljon, että Itä-Suomessa seurakunnan ja kunnan voimavarat eivät yksinään riitä vastaamaan kaikkeen tuen tarpeeseen. Siksi varsinkin pienillä paikkakunnilla seurakuntien, kuntien ja järjestöjen työntekijät tekevät paljon yhteistyötä. On yksinkertaisesti pakko. Lainsäätäjä ansaitsee kiitoksen jo siitä, että ei aseta tälle estettä.

*****

Toiseksi alueellisesta tasa-arvosta. En edusta mitään puoluetta enkä ole tullut lobbaamaan minkään kunnan tai maakunnan puolesta. Koen kuitenkin velvollisuudekseni sanoa asian, joka kuuluu pitkän ajan trendejä pohtivan tulevaisuusvaliokunnan tehtäviin: maaseudun tyhjentyminen on tällä hetkellä kivulias ongelma.

Esimerkiksi omana elinaikanani Lieksan kaupungin väkiluku on laskenut 27 000 noin 11 000 asukkaaseen. Usein kuvitellaan, että harvaan asutulla maaseudulla elelee vain vanhoja ja elämäänsä kyllästyneitä ihmisiä, jotka salaisesti ajattelevat: Oi Luoja, ota minut jo pois täältä. Tämä ei pidä paikkaansa. Moni ihminen haluaa asua maaseudulla. Olen tavannut kymmeniä onnellisia paluumuuttajia, eikä yksikään heistä ole katunut paluuta. He ovat itseään kunnioittavia ihmisiä, eivätkä halua elää elättinä. Esimerkiksi Lieksassa on lukuisia valtakunnallisesti johtavia ja jopa kansainvälisesti menestyviä PK-yrityksiä. 3500 asukkaan Vieremän kunnassa toimii Ponsse, maailman johtava metsäkoneiden valmistaja, jonka kumulatiivinen liikevaihto ylitti 500 miljoonaa. Sen imussa Vieremän korvessa on 800 teollista työpaikkaa.

Maaseudun tyhjentyminen rasittaa myös etelän kasvukeskuksia ainakin kahdella tavalla. Kaikki tiedämme, että mitä enemmän ihmiset pakkautuvat Helsinkiin, sitä enemmän täällä kärsitään

ruuhkista, kiireestä ja kohtuuttoman kalliista asunnoista. Toiseksi, jos halutaan, että Suomen resurssit, kuten puhdas ruoka, matkailu, metsäteollisuus ja niin edelleen, saadaan yhteiseen käyttöön, silloin maaseudulla pitää olla ja elää ihmisiä. He puolestaan tarvitsevat koulun, kaupan, terveyskeskuksen ja internetin.

Vaikka maaltamuuton trendi ei ole kokonaan pysäytettävissä, sille voidaan tehdä jotakin, jos yhdessä niin halutaan. Vastauksia pitää etsiä järjestä ja ennakkoluulottomasta mielikuvituksesta. Esimerkiksi Norjassa ja Ruotsissa houkutellaan maaseudulle yrityksiä veroalennuksilla, kuljetustuella ja yrityslainoilla, ja koulutettuja ihmisiä tarjoamalla edullisia tontteja ja antamalla anteeksi opintolainoja. Yksi vaihtoehto olisi, että näiden keinojen miettimistä varten meillä olisi parlamentaarinen työryhmä. Sellaista on esittänyt ns. Harva-ryhmä.

*****

Kolmanneksi yhteiskunnallisista vastakkainasettelusta ja oikeuksien ja velvollisuuksien suhteesta.

Kuten omien sähköpostien ja sosiaalisen median tarkkailun perusteella tiedätte, elämme hermostuneisuuden aikaa. Suomalaiset ovat jakaantuneet erilaisiin kupliin, kielenkäyttö on muuttunut kärjekkääksi. Yhtä syytä ja selitystä ei ole helppo löytää.

Ihmisoikeudet ovat yksi ihmiskunnan suurimmista saavutuksista. Yhteinen tehtävämme on niitä puolustaa. Olemme tulleet yhä tietoisimmiksi omista oikeuksistamme. Vaadimme politiikkaa, joka lisää minun oikeuksia. Samalla on hyvä uskaltaa kysyä, riittävätkö ihmisoikeudet hyvän yhteiskunnan rakentamisessa.

Nähdäkseni yksipuolinen keskittyminen ”minun oikeuksiini” johtaa ennen pitkää eri ihmisten ja ihmisryhmien oikeuksien yhteentörmäyksiin, kollisioihin. Yksipuolinen keskittyminen ”minun oikeuksiini” johtaa käräjöintiyhteiskuntaan. On kysyttävä, voivatko oikeudet toteutua ilman vastaavia velvollisuuksia. Ovatko oikeudet ja velvollisuudet tasapainossa?

Otan yksinkertaisen esimerkin. Perustuslaissa säädetään kymmeniä oikeuksia, mutta kuinka monta velvollisuutta? Mielestäni niitä on vain kaksi: oppivelvollisuus ja asevelvollisuus.

Toinen esimerkki. Sananvapaus on perustuslaillinen oikeus, niin kuin pitääkin. Se on kaikkien huulilla, varsinkin ns. Yle-gaten jälkeen. Mutta ”sananvastuu” on asia, jota suomen kieli ei edes tunne. Kuitenkin juuri sananvastuulle olisi kipeästi käyttöä.

Teidän ongelmanne lainsäätäjänä on se, että lakeja säätämällä ei oikein voi synnyttää hyveitä eikä motivoida ihmisiä sitoutumaan velvollisuuksiin. Se jää kirkkojen ja koulujen tehtäväksi. Lainsäätäjä pystyy säätämään lähinnä seurauksia velvollisuuksien rikkomisesta tai laiminlyönnistä.

Jos halutaan rakentaa toimivaa yhteiskuntaa, yksi aivan ratkaiseva inhimillinen resurssi on luottamus. Jos luottamus murentuu aviopuolisoiden välillä, se johtaa aviokriisiin. Jos luottamus murentuu työntekijän ja esimiehen välillä, se johtaa lakkoon tai irtisanomiseen. Jos luottamus horjuu ihmisryhmien välillä tai kansalaisten ja instituutioiden välillä, se johtaa levottomuuksiin. Luottamuksen mureneminen eri kansanryhmien välillä johti sata vuotta sitten sisällissotaan. Toisaalta sen jälkeen korjattiin onnistuneesti tilannetta: kun 20 vuotta myöhemmin Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen ”vapauttajana”, kaikki suomalaiset kokivat, että tämä maa kuuluu myös minulle, tämä maa on puolustamisen arvoinen, tämän maan puolesta olen valmis uhrautumaan. Toivon ja rukoilen teille viisautta ja voimia, että voisitte olla sellaista Suomea rakentamassa yhdessä.